

Horváth Márta

A TÖRTÉNETMONDÁS EREDETE

AZ EVOLÚCIÓS GONDOLAT

A sorozat korábbi kötetei

Csányi Vilmos – Miklósi Ádám (szerk.): *Fékevesztett evolúció.
Megszaladási jelenségek az emberi evolúcióban*

Charles Darwin: *A fajok eredete* (Kampis György új fordítása)

Dag O. Hessen – Thomas Hylland Eriksen: *A versengés paradoxonjai.
Evolúciós folyamatok a mindennapokban*

Horváth Márta (szerk.): *A művészet eredete. Kultúra, evolúció, kogníció*

Steve Jones: *Darwin szelleme. A fajok eredete – mai változat*

Kampis György – Mund Katalin (szerk.): *Tudat és elme.
A XIV. Magyar Kognitív Tudományi Konferencia előadásai*

Kampis György – Ropolyi László (szerk.): *Evolúció és megismerés*

Miklósi Ádám: *A kutya viselkedése, evolúciója és kogníciója*

Mark Nelissen: *Darwin a szupermarketben.
Az evolúció hatása mindennapi viselkedésünkre*

Edward O. Wilson: *Minden egybecseng. Az emberi tudás egysége*

Horváth Márta

A TÖRTÉNETMONDÁS
EREDETE

IRODALOM, EVOLÚCIÓ, KOGNÍCIÓ

TYPOTEX

A könyv megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap
a kiadói program keretében támogatta.

© Horváth Márta, Typotex, Budapest, 2020
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 056 3
ISSN 1585-8391

Kedves Olvasó!
Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!
Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu
és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó
Alapította Votisky Zsuzsa, 1989
A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős kiadó: Németh Kinga
Főszerkesztő: Horváth Balázs
A kötetet gondozta: Leiszter Attila
Borítóterv: Kiss Barnabás
Készült a Multiszolg Bt. nyomdájában
Felelős vezető: Kajtor Bálint

TARTALOM

▪ <i>Bevezető</i>	
A GONDOLATI CSAPDÁK HASZNÁRÓL	7
▪ <i>1. fejezet</i>	
MIÉRT MESÉLÜNK KITALÁLT TÖRTÉNETEKET?	16
▪ <i>2. fejezet</i>	
TÖREDÉKES SZÖVEGEK, EGÉSZ TÖRTÉNETEK. AZ OLVASÓ KOHERENCIATEREMTŐ KOGNITÍV MECHANIZMUSAI	28
2.1 Oksági gondolkodás	30
2.2 Intencionális gondolkodás	33
2.2.1 <i>A szereplő</i>	36
2.2.2 <i>Szándéktulajdonítás és koherenciateremtés Kosztolányi Dezső A kulcs című novellájában</i>	38
2.2.3 <i>Az elbeszélő</i>	40
2.2.4 <i>A szerző</i>	41
2.2.5 <i>Szembeszegülés a koherenciával: Franz Kafka Az ítélet című elbeszélése</i>	46
2.3 Koherenciatörés és meglepetés	49
2.4 Koherenciateremtés és meglepetés Bodor Ádám <i>Konyhatatok</i> című novellájában	53
2.5 Figyelemirányítás és alakészlelés	56
2.6 Figyelemirányítás és alakészlelés Adalbert Stifter <i>Hegykristály</i> című elbeszélésében	62
▪ <i>3. fejezet</i>	
AZ ÉRZŐ OLVASÓ	68
3.1 Együttérzés, empátia: hogyan értjük meg az ábrázolt szereplőket?	72
3.1.1 <i>Empátia és tudatelmélet</i>	73
3.1.2 <i>Empátia és fokalizáció</i>	75
3.1.3 <i>Empatikus érzelmek Edgar Allan Poe A kút és az inga című elbeszélésének olvasásakor</i>	77
3.2 Esztétikai emóciók és a negatív érzelmek szerepe az irodalmi befogadásban	80
3.2.1 <i>Félelem: miért olvasunk horrortörténeteket?</i>	83
3.2.2 <i>Undor: a horror másik oldala</i>	87
3.2.3 <i>Félelem és undor Franz Kafka A fegyencgyarmaton című elbeszélésének olvasásakor</i>	90

3.2.4 Feszültség: miért olvasunk krimi?	93
3.2.5 Feszültség Kondor Vilmos Budapest noir című bűnügyi regényének olvasásakor	97
3.2.6 Szomorúság és meghatottság: miért olvasunk tragikus történeteket?	99
3.2.7 Feszültség és szomorúság Móricz Zsigmond Hét krajcár című novellájának olvasásakor	102
▪ 4. fejezet	
POÉTIKAI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS, MORÁLIS ÍTÉLET	105
4.1 Az igazságérzet evolúciós eredete	106
4.2 Elbeszélés és igazságérzet	109
4.2.1 Elbeszélés és önzetlen büntetés	110
4.2.2 A kétféle jog problémája	111
4.3 Morális érzelmek és morális ítélet	113
4.3.1 Empátia, szimpátia és morális ítélet elbeszélő szövegek olvasásakor	117
4.3.2 Harag és undor mint olvasói érzelmek	121
4.3.3 Harag és morális undor Móricz Zsigmond Barbárok című elbeszélésének olvasásakor	125
4.3.4 Szégyen és büntudat mint ábrázolt érzelmek	128
4.3.5 Az áruló. Szégyen és büntudat Arthur Schnitzler A halottak nem beszélnek című elbeszélésében	130
▪ Zárzó	
GYORS ÉS LASSÚ OLVASÁS	136
▪ A könyv egyes részletei megjelentek az alábbi tanulmányaimban	139
▪ Névmutató	141
▪ Tárgymutató	144
▪ Felhasznált irodalom	147